

המלצה על הספר: "ריפוי בעיסוק: טיפול הומניסטי" (2010) מאת אביבה פריד. תל אביב: הוצאת משרד הביטחון, ספריית "האוניברסיטה המשודרת".

עורכת המדור: תמר פלי אלטיט

מאת: תמר פלי אלטיט

תמר פלי אלטיט

המושג "רוח האדם" מוזכר במתע"מ המחודש (2016) (מסגרת העשייה המקצועית בריפוי בעיסוק מרחב ותהליך) כמרכיב משמעותי בתהליך ההתערבות בריפוי בעיסוק. ואולם, איך עושים זאת? ספרה של פריד (2010) מספק את התשובה. בעידן שלנו, שבו מקצועות הבריאות צועדים לעבר תפיסת בריאות משותפת, בהקשר של איכות חיים, תפקוד ושילוב חברתי, הצגת התרומה הייחודית של מקצוע הריפוי בעיסוק חיונית מאי פעם. ייחודיות המקצוע הינה בשילוב הממד המעשי והממד הרוחני בטיפול. מטעמים אלו ואחרים זו חובה וזכות מקצועית לקרוא את הספר הזה.

במהלך השנים פגשתי בקרב סטודנטים ומרפאים בעיסוק שני קולות שלכאורה מנוגדים זה לזה. קול אחד טוען: "מה לנו המרפאים בעיסוק ולשיח ההומניסטי, אין זמן, יש הרבה מטופלים והרבה עבודה". והקול האחר שואל: "היכן נעלמה התפיסה ההומניסטית בתוכני הלימוד ובפרקטיקה בריפוי בעיסוק?". למיטב הבנתי זהו קול אחד המייצג כמיהה משותפת לטיפול מהותי בריפוי בעיסוק. האמונה ביכולתנו לייצר שינוי משמעותי בחיי המטופלים משותפת לכל העוסקים במלאכה. שינוי משמעותי מושג רק באמצעות התערבות מהותית, הדבר אינו דורש משאבי זמן, הכשרות ותארים חדשים, נדרשים לכך כוונה, הרחבת אופקים, אומץ לב אישי ומקצועי ומוכנות למפגש אנושי משמעותי.

ב-2010 הוענק לאביבה פריד אות המצוינות והמופת מטעם העמותה הישראלית לריפוי בעיסוק. הרצאתה זוכת אות המצוינות עובדה למאמר ושמו: "האומץ לטפל" (פריד, 2012). פריד היא ממובילות תחום הריפוי בעיסוק בבריאות הנפש בארץ ובמשך שנים שימשה כמרצה בכירה בחוג לריפוי בעיסוק בבית הספר למקצועות הבריאות באוניברסיטת ת"א. "אות המצוינות והמופת הוענק לה על ההשקעה העצומה בהכשרה ובהדרכה של דור ההמשך, על כך שלימדה ופיתחה קורסים רבים ועל תרומתה בגיבוש המקצוע וקידומו" (אתר העמותה הישראלית לריפוי בעיסוק, 2018).

"כל מה שאתם עושים כאן זה קשקוש, העיקר זה הרגליים" (עמ' 39) מנקודת מבט הומניסטית.

בפרק ד - "המחלה" והאדם החולה, מציעה פריד הבנה הומניסטית לגבי אמו של ילד צעיר המלווה אותו לטיפולים עקב מגבלה התפתחותית, אך אומרת לצוות הטיפולי כי "זה יעבור לו". "ההתייחסות טיפול ריפוי בעיסוק במצב זה איננה טיפול פסיכולוגי. לעומת זאת זוהי בהחלט ההתייחסות אנושית במרחב הסובייקטיבי" (עמ' 47).

בפרק ה - האוטונומיה של החולה, מתייחסת פריד באמצעות שלושה תיאורי מקרה לחויית ה"עלבון" והשבת "הערך העצמי" של המטופל נוכח חויית ה"מוגבלות" מנקודת המבט הרוחנית.

בפרק ו - המחלה כעובדה, והאפשרות של החולה, מתארת פריד כיצד מחלה עלולה להפר את האיזון הדינמי בתודעת האדם את עצמו כשילוב בין עובדות לבין אפשרויות. במצב כזה הניסיון להבין את האדם ולהתקרב לעולמו הפרטי מתוך תפיסת עולם הומניסטית יוכל לסייע לאדם שלא לצמצם את תפיסתו האישית את קיומו לרמת העובדות בלבד.

בפרק ז - החירות לבחור והאדם החולה, מתארת פריד התנהגות של מטופל המבקש מצוות המחלקה באופן אובססיבי ידע בנוגע לפגיעה נויורולוגית בכך רגלו בעקבות ניתוח להסרת גידול סרטני בירך. פריד מציעה להבינו גם כאדם המנסה להסתגל, יודע אך אינו מודע למצבו החדש וכרגע מסוגל להמשיך "להיות" רק בדרך זו. היא מציגה מענה ברמה הרוחנית.

זכיתי להיות אחת מבין מאות התלמידים והתלמידות של אביבה פריד, משמעות הדבר שהיא תמיד התייחסה אלי כפי שהיית רוצה להיות ועזרה לי להגיע למה שאני מסוגלת להיות. כשם שהיא עצמה מצטטת את דברי הוגה הדעות גתה: "המתייחס אל בני אדם כפי שהם, הופכם גרועים משהם באמת, המתייחס אליהם כפי שהיו רוצים להיות, עוזר להם להגיע למה שהם מסוגלים להיות" (פריד, 2010, עמ' 21). והנה "הצצה" אל שלושה-עשר פרקי הספר:

- בפרק א - דברי ימי הריפוי בעיסוק; ראשיתו של מקצוע,** מבססת פריד את ההקשרים ההיסטוריים לכך שמקצוע הריפוי בעיסוק נוסד על פי השקפת העולם ההומניסטית. השקפת העולם ההומניסטית מכירה באדם כמכלול גוף, נפש ורוח. "איך מטפלים ברוח?" (עמ' 19), ו-"מה אומר על עצמו האדם ש-נפל ברוחו, זוהי נקודת המוצא לטיפול של ריפוי בעיסוק ברוח" (עמ' 20).

- בפרק ב - "להיות חולה" בין הטיפול המעשי לטיפול הרוחני,** פריד מתארת חולה במחלקה שיקומית נויורולוגית העומד לפני שחרור ובסיום דיון על התאמות דיור פורץ בככי: "זה פשוט לא פייר שאני אישאר כל חיי במצב ערני וכל כך מוגבל" (עמ' 27). היא מדגימה כיצד אפשר לתת מענה טיפולי ייחודי לריפוי בעיסוק המסייע לאדם החווה את המחלה/הנכות לבחור לעצמו "אוריינטציה חדשה" ברמה הרוחנית.

- בפרק ג - הריפוי בעיסוק כטיפול במהות האדם,** מזהירה פריד כי השיח הטיפולי-חוייתי אינו עניין תיאורטי, אלא תנאי יסודי לטיפול מוצלח, אבל הוא דורש אומץ לב אישי ומקצועי. היא מסבירה כיצד אפשר להבין ולתת מענה לביטויים הנתפסים כהתנגדות או כאי-היענות לטיפול כגון:

2010, עמ' 11). לעניות דעתי, תובנות אלו, יישומן בפרקטיקה והיכולת להציגן למעגלים רחבים יותר, יסייעו למקצוע הריפוי בעיסוק להגיע למה שהוא מסוגל להיות.

מקורות

אתר העמותה הישראלית לריפוי בעיסוק (2018).
<http://www.isot.org.il/email/shopDepartment.asp?sc=1872&id=54317&fid=13442>

גולוס, ע' ועמיתים (2016). מסגרת העשייה המקצועית בריפוי בעיסוק בישראל: מרחב ותהליך [מתע"מ]. תל-אביב: העמותה הישראלית לריפוי בעיסוק.

פריד, א' (2010). ריפוי בעיסוק: טיפול הומניסטי. ת"א: ספריית האוניברסיטה המשודרת, משרד הביטחון.

פריד, א' (2012). האומוץ לטפל. JOT, כתב העת הישראלי לריפוי בעיסוק, 21(4), 230-219.

נכתב ונערך בידי: **תמר פלי אלטיט**, מרפאה בעיסוק, דוקטורנטית ועוזרת מחקר באוניברסיטה העברית, מרצה בתוכנית מבח"ר, אוניברסיטת חיפה. tamaraltitp@gmail.com

• **בפרק ח - החולה, המחלה וסוגיית החירות**, נעזרת פריד במושג: "תודעה עצמית עצמאית" של הפילוסוף הגל כדי להסביר את ההבדלים בין ידיעה, מודעות, חופש וחירות בהקשר של התמודדות רוחנית עם מגבלה. זיהוי השלב שבו מצוי המטופל ומענה מתאים מצדו של המטפל.

• **בפרק ט - העמימות בטיפול**, מציגה פריד הן את היתרונות והן את המורכבות של תופעת העמימות בטיפול. בכך היא מציגה רובד מעמיק בנוסף לתפיסה המוכרת של: "המטפל ככלי טיפולי/שימוש מודע בעצמי".

• **בפרק י - השוויון בין המטפל למטופל**, מבחינה פריד בין "אני רוצה, אני יכול, אני מוכרח" ובין "אני חייב ואני רשאי".

• **בפרק יא - השאלה המוסרית של המטפל**, מציגה פריד את תורת המוסר של אריסטו ואת העיקרון המוסרי של קאנט ומדגימה כיצד סוגיות מוסריות קשורות לסוגיות טיפול בריפוי בעיסוק בתפקודי יום-יום.

• **בפרק יב - הטיפול בדיאלוג**, מבחינה פריד בין הדיאלוג הסוקראטי לדיאלוג הבובריאני וחשיבות שניהם בטיפול בדיאלוג.

• **בפרק יג - "הדיאלוג הטיפולי" והשקפת העולם ההומניסטית**, מתארת פריד כיצד ההבנה של האדם בפרספקטיבה הרוחנית מאפשרת לטפל באישה המבקשת "לא להיות".

אביבה פריד כתבה בפתח הדבר: "תקוותי היא שהספר יתרום לקוראיו תובנות חדשות או נוספות על כל הקשור לטיפול בריפוי בעיסוק ועל התפיסות הפילוסופיות ששימשו בסיס להתפתחות המקצוע הרפואי הזה" (פריד,